

บทที่ 2

บรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันประเทศไทยยังมีการวิจัยเรื่องทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองคิน้อยมาก แม้ว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดการศึกษาของเรา คือการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี จากการศึกษาและค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องลักษณะของผลเมืองคินี้ ดังจะกล่าวถึง ลักษณะต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยและเอกสารที่สัมพันธ์กัน มีดังต่อไปนี้

เอ็ดวิน เฟนตัน (Edwin Fenton) กล่าวว่า พลเมืองดีต้องเป็นผู้มีทัศนคติ และค่านิยมที่เหมาะสม นั่นคือ เป็นผู้ที่ต้องการจะมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำทางการเมือง มีความเชื่อมั่นในเกียรติภูมิของบุคคล ยอมรับฟังคำโต้แย้ง จากผู้อื่น มีทักษะ และความสามารถในการแสวงหาความรู้ สามารถวิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ เช่น สุนทรพจน์ และการหาเสียง เป็นต้น เพื่อสามารถที่จะแยกแยะสาระที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงได้¹

เรย์ ออสกู๊ด ฮิวจ์ (Ray Osgood Hughes) กล่าวถึงคุณสมบัติของพลเมืองดีไว้ดังนี้

1. เชื้อพหุภพนิยม

2. ช่วยเหลือรัฐบาล และเพื่อนร่วมชาติ

¹Edwin Fenton, The New Social Studies (New York: Holt Rinehart and Winston, Inc., 1967), p. 25.

3. รับผิดชอบในการเสียหายอาคาร
4. ไม่ละเมิดอำนาจศาล
5. ให้ความช่วยเหลือผู้รักษากฎหมาย เพื่อให้กฎหมายมีอำนาจใช้บังคับ¹

อีมิล เอฟ. เฟธ และ ริชาร์ด ซี. บราวน์ (Emile F. Faith and Richard Brown) ได้ให้ทัศนะเรื่องพลเมืองดี พอสรุปได้ว่าผู้ที่จะเป็นพลเมืองดีจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นผู้มีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ
2. มีความรู้ดี
3. มีความประพฤติดี คือต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตา กรุณา เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ควบคุมตนเองได้ มีความเชื่อถือไว้วางใจได้ มีความจงรักภักดีต่อชาติ และรักความสะอาด
4. รู้จักใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือออกเสียงแสดงประชามติอย่างฉลาดและมีเหตุผล
5. ต้องมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ หรือต่อสาธารณะ²

ทรอย ฮอลิเดย์ (Troy Holiday) ได้เขียนบทความถึงบทบาทของโรงเรียนในการสร้างพลเมืองดีว่า ในปัจจุบันโรงเรียนมีความรับผิดชอบต่อความพัฒนาความเป็นพลเมืองดีมากขึ้นมากกว่าแต่ก่อน เพราะผู้ปกครองมีเวลาให้กับเด็กน้อยลง และถ้ามุ่งจะเตรียม

¹Ray Osgood Hughes, Building Citizenship (New York: Allyn and Bacon Inc., 1959) p.21

²Emile F. Faith and Richard C. Brown, Our Civic Life and Progress (Chicago: Mentzer, Bush & Company, 1951) p 474-484.

นักเรียนเพื่อรับหน้าที่ในสังคมประชาธิปไตยแล้ว โรงเรียนยังจะมีความสำคัญมากขึ้น ดังนั้น โรงเรียนจะต้องระมัดระวังในการฝึกฝนความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน และจากรายงานการวิจัยทางการศึกษาหลายครั้งพบว่า การสอนอย่างเป็นแบบแผน (Formal Instruction) ในวิชาหน้าที่พลเมืองได้ผลเพียงเล็กน้อยในการพัฒนาค่านิยมและพฤติกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้เป็นพลเมืองดี แต่สภาพแวดล้อมทั่วไปในโรงเรียนและชุมชนก็มีความสำคัญในการฝึกอบรมให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี ครูทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมและยอมรับวัตถุประสงค์ในการจัดโปรแกรมการสอนร่วมกัน ในการวางแผนการสอนนี้จะต้องยอมรับการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์มีผลสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี โรงเรียนจึงควรส่งเสริมกิจกรรมในโรงเรียนให้มีความหมายและเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ และในขณะที่เดียวกันแบบเรียนก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ จึงควรใช้อ่านประกอบเพื่อให้เกิดความเข้าใจขึ้น โครงการที่จัดขึ้นเมื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์แล้ว จะก่อให้เกิดคุณคติ ความรักชาติ และเป็นแนวทางเพื่อให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม¹

คณะกรรมการประเมินผลความก้าวหน้าทางการศึกษา (Committee on Assessing the progress of Education) รัฐมิชิแกน ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของพลเมืองดีระหว่าง ค.ศ. 1969 - 1970 ว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. ควรมีส่วนร่วมมีอกับกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และรู้จักให้เกียรติผู้อื่น
2. สนับสนุนสิทธิเสรีภาพของแต่ละบุคคล
3. รักษากฎหมายและระเบียบข้อบังคับ

¹Troy Holiday, "Better Training Means Better Citizen" The Social Studies, Vol. 59 No. 4 (April, p.169-171.

4. มีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของรัฐบาล
5. ค้นหาวิธีที่จะปรับปรุงชุมชน และการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น
6. เข้าใจปัญหาของนานาประเทศ
7. สนับสนุนอย่างมีเหตุผลในการคิดและการกระทำเพื่อแก้ปัญหาสังคม
8. มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองและสังคม
9. เคารพและช่วยเหลือในฐานะสมาชิกของครอบครัว
10. พัฒนาเยาวชนให้เห็นพลเมืองดีในภายหน้า ¹

คณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐเดนเวอร์ (Education Commission of the States Denver) ได้วางจุดมุ่งหมายของพลเมืองดี ระหว่าง คศ. 1974-1975 ไว้ดังนี้

1. ให้รู้จักคุณค่าของบุคคลอื่น
2. ส่งเสริมหลักแห่งกฎหมายและสิทธิของแต่ละบุคคลให้เท่าเทียมกัน
3. รู้จักโครงสร้างและหน้าที่ของรัฐบาล
4. มีส่วนร่วมในการปรับปรุงความเป็นประชาธิปไตย
5. มีความเข้าใจในปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตยของโลก ชาติ และท้องถิ่น
6. มีการตัดสินใจที่มีเหตุผล

¹ Committee on Assessing the Progress of Education, "Citizenship Objectives 1969-70 Assessment" Social Education Vol. 38 No. 5 (May 1974) p. 410.

7. ช่วยเหลือและเคารพความเห็นของครอบครัว¹

วิลเลียม แทรมบูริโน (William Tramburrino) กล่าวถึงการศึกษาความเป็นพลเมืองที่ว่าเด็กที่จบจากโรงเรียนมัธยมในแต่ละปี ยังมีความรู้ในเรื่องสิทธิหน้าที่ของคนเราต่อบุคคลและต่อสังคมน้อยมาก อาจเป็นเพราะสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีในห้องเรียนไม่สอดคล้องกับชีวิตนอกโรงเรียน ทำให้สิ่งที่เรียนไปแล้วเป็นเหมือนประสบการณ์หลอก ดังนั้นการสอนจะต้องมีการปฏิบัติ การเรียนจากตำราเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอและไม่ได้ผล จากการวิจัยปรากฏว่าในด้านการปฏิบัติจริง นักเรียนปฏิบัติด้านการอ่านการเขียน การชมเชยการเหมือนกัน โดยเฉลี่ยส่วนใหญ่ทำบางครั้ง และปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักเรียนในระดับนี้อยู่ในระดับวัยรุ่น ชอบการแสดงออก การจัดนิทรรศการ การร่วมกิจกรรมกับชุมนุมต่าง ๆ ในโรงเรียน การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารนักเรียน สภานักเรียน การแสดงออกในบทบาทของนักเรียนในระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียน นักเรียนทำปานกลางเท่านั้น การแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์ การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จะเป็นผลดีต่อการปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียน

โรงเรียนต้องการกระบวนการสอนที่เน้นให้มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง สอนให้เด็กรู้สึกภาคภูมิใจในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกว้างขวาง ในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และกิจกรรมสังคม (Social Affairs) ในห้องเรียน โดยนำเอาแหล่งวิทยาการในชุมชนเข้ามาในห้องเรียน ให้นักเรียนได้ฝึกกัน แต่การจัดย้อมทำไม่ได้ดีเพราะสภาพการในห้องเรียนย้อมไม่เหมือนกับสภาพที่เป็นจริง ดังนั้นโรงเรียนจึงไม่ควรตัดขาดจากชุมชน ควรเตือนเด็กเพื่อให้ออกไปเป็นสมาชิกที่ดีตามที่ชุมชนต้องการ ให้สามารถดำเนิน

¹ Education Commission of State Denver. "Revised Citizenship Objectives" Social Education, Vol. 38 No. 5 (May 1974) p. 411.

ชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตย และควรได้มีการฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมให้มาก ถ้าเขาไม่
 ได้มีโอกาสที่จะฝึกฝนแล้วก็ไม่อาจมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมได้¹

พลเมืองดีตามทัศนะของคนไทย

ชลอ วนะภูติ กล่าวถึงหน้าที่ของพลเมืองดีที่มีต่อรัฐหรือชาติพอสรุปได้ดังนี้

1. พลเมืองดีควรมีหน้าที่จงรักภักดีต่อชาติ
2. ต้องศึกษา และเข้าใจกลไกของรัฐ
3. ต้องเคารพกฎหมาย
4. ยอมเสียสละเพื่อส่วนรวม
5. ให้ความร่วมมือแก่ทางราชการ
6. ต้องต่อสู้เพื่อทุกสิ่งที่ถูกคองทุกวิถีทาง
7. ต้องรู้หน้าที่และทำหน้าที่ของตน
8. ต้องมีสามัคคีธรรม²

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ให้ความหมายของความเป็นพลเมืองดี คือ
 ผู้สามารถนำตนเองได้ มีเหตุผล และวิจารณ์งาน รู้จักเลือกเฟ้นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนและ

¹William Tramburrino "Citizenship Education," The Social Studies,
 Vol. 27 No. 6 (November 1966) p. 245 - 247.

² ชลอ วนะภูติ, ความรู้สำหรับประชาชน, (เอกสารประกอบความรู้ในการอบรม
 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน, ฉบับที่ 1 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2507), หน้า 3-8

บ้านเมือง ต้องตื่นตัวต่อปัญหาสังคม และร่วมมือดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ลุล่วงไป พลเมือง
 ในระบอบประชาธิปไตยไม่วางเฉยในเหตุการณ์ต่าง ๆ ¹

นอกจากทัศนะต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยวิชาสังคมศึกษา
 ได้ตั้งโครงการศึกษาหน้าที่พลเมือง (Civic Education Project) โดยส่งเจ้าหน้าที่
 ไปเยี่ยมโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ และถามครูด้วยคำถามว่า "พลเมืองดีเป็นอย่างไร"
 คำตอบที่พอสรุปได้ดังนี้

1. พลเมืองดีมีความเชื่อหังในเสรีภาพของเอกัตบุคคล และสิทธิอันพึงมีเท่า
 เทียมกันของทุก ๆ คน
2. พลเมืองดีตระหนักว่า เราอยู่ในโลกที่ "ปลายเปิด" ซึ่งยอมรับข้อเท็จจริง
 ใหม่ ๆ แนวความคิดใหม่ ๆ และกระบวนการใหม่ ๆ ในการดำรงชีพ
3. พลเมืองดีใช้ความวิจิฉฉัยที่ทำให้ตนสามารถทำงานสร้างสรรค์ได้ในโลกที่
 กำลังเปลี่ยนแปลงนี้
4. พลเมืองดีมีความรับผิดชอบที่จะเข้าร่วมในการวิจิฉฉัยงานของส่วนรวม
5. พลเมืองดีข้อมสร้างสมทักษะ และความรู้เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาลทางการเมือง
 เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
6. พลเมืองดีข้อมมีความภาคภูมิใจในชาติ
7. พลเมืองดีข้อมตระหนักเสมอ ในผลงานอันยิ่งใหญ่ของการค้นคว้าทาง
 วิทยาศาสตร์ที่มีต่อชาติ และต่ออารยธรรมของโลก
8. พลเมืองดีข้อมตระหนักในลาคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
9. พลเมืองดีข้อมมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์และมีความตื่นตัวต่อปัญหา

กรมสามัญศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์, คู่มือนิเทศก์การศึกษาวิชาสังคมศึกษา
 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515)หน้า 3-4

10. พลเมืองที่ย่อมใช้ศิลปะในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์เพื่อที่ตนจะได้
เข้าใจประสบการณ์ของมนุษย์ และเพื่อการเสริมสร้างความเป็นตัวของตัวเอง

11. พลเมืองที่ย่อมเห็นว่า การดำรงอยู่ต่อไปของมนุษยชาตินั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ
กับการลดทอนความเป็นอริศัตรูระหว่างชาติ และร่วมกันทำงานเพื่อความสงบและร่วมมือ
ระหว่างชาติ

12. พลเมืองที่ย่อมพัฒนาตนให้มีหลักการที่สอดคล้องกับมรดกทางประชาธิปไตย
และใช้หลักการเช่นว่านั้นเป็นกิจกรรมประจำวันของเขา ¹

งานวิจัยในประเทศ

ในปีพุทธศักราช 2507 ชาลี สัทธิ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเรื่องคุณธรรม
แห่งความเป็นพลเมืองดีบางประการของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้น
คว้าว่าหลักสูตรชั้นประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 นั้นได้เตรียมเด็กที่จะจบชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 4 ไปแล้วให้พร้อมที่จะมีคุณภาพแห่งความเป็นพลเมืองดีมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยได้ใช้
แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองทดสอบนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2505 ซึ่งกำลังเรียน
อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2506 จำนวน 201 คน จากโรงเรียนประชาบาล
และเทศบาล ในจังหวัดพระนคร 6 โรงเรียน และทดสอบความคิดเห็นจากครูที่สอนประจำชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 65 คน จากโรงเรียนประชาบาลและเทศบาล 24 โรงเรียนซึ่งอยู่ใน
ภาคการศึกษา 1 และทดสอบกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 50 คน ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนใน
กลุ่มตัวอย่างมีคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีสอดคล้องกับความมุ่งหวังที่ครูและผู้ทรงคุณวุฒิ

¹ สุนทร สุนันท์ชัย, เทคนิคและวิธีสอนสังคมศึกษา (พระนคร: สำนักพิมพ์สหบัณฑิต,
2514) หน้า 34-35

ต้องการให้เด็กปฏิบัติ ความคิดเห็นของนักเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน¹

ปีพุทธศักราช 2509 ไฉยรัตน์ เปียมเพิ่มพูน ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร" วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาวิธีสอนของครู ทักษะคติ ปัญหา และข้อเสนอแนะทั้งของครู และนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนเทศบาล ตัวอย่างประชากรจำนวน 324 คน เป็นครู 63 คน และนักเรียน 261 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมือง แต่ยังคงใช้การสอนแบบบรรยายอยู่มาก ครูจัดกิจกรรมเพื่อฝึกความเป็นพลเมืองดินน้อยมาก การสอนมุ่งพัฒนาเด็กตามแนวที่หลักสูตรได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ ครูประสบปัญหาเรื่องอุปกรณ์มีน้อย สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นว่า วิชาหน้าที่พลเมืองนั้นมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันแต่ก็ไม่ชอบเรียนเพราะไม่สนุก ไม่มีกิจกรรมในการเรียน คะแนนน้อย และเนื้อหาวิชาน่าเบื่อหน่าย ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ครูควรศึกษาถึงวัตถุประสงค์ในการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ให้เข้าใจชัดเจนเสียก่อน และควรศึกษาถึงความสนใจของเด็กด้วยนี้ด้วย²

ปีพุทธศักราช 2513 วัลลภ พุ่มพวง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในจังหวัดมหาสารคามที่บรรลุนิติภาวะแล้ว อายุระหว่าง 20-21 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และไม่ได้ศึกษาต่อ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมภาษณ์คนไทยในกลุ่มตัวอย่างด้วย

¹ ซาลี สหิธิ "การศึกษาเรื่องคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีบางประการของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4" (วิทยานิพนธ์ ปรียญมหาบัณฑิต แผนกวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร) (อัครสำเนา)

² ไฉยรัตน์ เปียมเพิ่มพูน "การศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509) (อัครสำเนา)

แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยปรากฏว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี และเรื่องความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย มีเพียงเรื่องเดียวที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความเห็นที่ถูกต้องคือ เรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชนชนบทชนบทนิยม และวัฒนธรรมไทย ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปกครองประเทศทั่วไป คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้องเพียงร้อยละ 50 โดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างระหว่างชายและหญิงไม่แตกต่างกัน¹

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2515 สมจิตร วัฒนคุลัง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามโรงเรียนมัธยมแบบประสม และโรงเรียนมัธยมสายสามัญและจำแนกตามเพศ นอกจากนี้ยังศึกษาสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนในกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีต่างกัน ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามและแบบสอบถามตัวอย่างประชากร 400 คน ผลของการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมสายสามัญมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี โดยเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนชายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และนักเรียนชายในโรงเรียนมัธยมแบบประสม²

¹ วัลลภ พุ่มพวง "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) (อัครสำเนา)

² สมจิตร วัฒนคุลัง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515) (อัครสำเนา)

ในปีเดียวกัน อนงค์ ประมุขกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ครู 60 คน และสอนนักเรียน 500 คน จากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 30 โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้เพื่อศึกษาวิธีสอนสังคมศึกษาที่ครูใช้ในการปลูกฝังความคิดรวบยอดของการเป็นพลเมืองดี ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลเมืองดีของนักเรียนโรงเรียนที่ 30 ค่าที่สุด และแตกต่างจากโรงเรียนที่ 1, 2, 3, 10, 11 และ 14 รวม 6 โรงเรียน นอกนั้นไม่แตกต่างกัน ผลของการวิเคราะห์วิธีสอนของ 6 โรงเรียน ปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาใน 6 โรงเรียนดังกล่าวใช้วิธีสอนต่อไปนี้ มากกว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนที่ 30 กล่าวคือ การบรรยาย และการตั้งปัญหา ถาม-ตอบ การใช้แบบเรียนหลาย ๆ เล่ม การให้เด็กค้นคว้าหาความรู้มารายงาน การเรียนจากข่าว และเหตุการณ์ประจำวัน การแก้ปัญหา การฝึกทักษะทางสังคม โดยให้นักเรียนแสดงความคิดอย่างเสรี การใช้อุปกรณ์การสอน และครูใน 6 โรงเรียนนี้มีการวัดผลบ่อยมากกว่าครูในโรงเรียนที่ 30¹

ในปีพุทธศักราช 2518 โอภาส สะอาด ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่ในกรุงเทพมหานคร" วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่ในกรุงเทพมหานคร ระหว่างเพศชาย และหญิง และระหว่างระดับ 3, 4, และ 5 เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และความสนใจของนักศึกษาผู้ใหญ่ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่สร้างขึ้นเอง และแบบสอบถามสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และความสนใจ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง มีมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็น

¹ อนงค์ ประมุขกุล "บทบาทของการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" (วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515) (อัครสำเนา)

ผลเมืองดีไม่แตกต่างกัน และค่าเฉลี่ยของมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 5 สูงที่สุด และของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 ต่ำที่สุด จากการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และความสนใจของนักศึกษาทั้ง 3 ระดับ พบว่าบิดามารดาของนักศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีอาชีพค้าขาย นอกจากนี้นักศึกษาส่วนมากไม่ได้ประกอบอาชีพ แต่มีความสนใจด้านการศึกษา และชอบอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ¹

ในปีพุทธศักราช 2520 จีรังลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษา" วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนอาชีวศึกษา กับมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดี ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดี และแบบสอบถามสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนอาชีวศึกษา เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีของนักเรียนชายและหญิงแตกต่างกัน โดยคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนหญิงสูงกว่านักเรียนชาย และมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบิดา แต่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของมารดา นอกจากนี้มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพของบิดามารดา และนักเรียนอาชีวศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีอยู่ในเกณฑ์ดีเพียง 1 เรื่อง คือ เรื่องการมีค่านิยมที่พึงปรารถนา มีวัฒนธรรมและยึดมั่นในคำสอนทางศาสนา และมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์พอใช้ 5 เรื่อง คือ ความเป็นผลเมืองดี

¹ โอภาส สะอาด "มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518) (อัครสำเนา)

ในสังคมประชาธิปไตย ด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย การประกอบอาชีพ การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด การมีวิจารณ์ในการตัดสินใจ และรู้จักแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับความรับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ส่วนอีก 4 เรื่อง นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ใต้ค่า เรื่องความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมาย และการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในฐานะเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต เกี่ยวกับความสนใจในปัญหาและกิจการต่าง ๆ ของบ้านเมือง ¹

ในปีพุทธศักราช 2521 วารีย์ แสนสุข ใค้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนอาชีวศึกษา" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนของครู เพศของนักเรียน กับมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย และแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปกับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังเป็นแบบสอบถามสำหรับอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาเป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน ซึ่งโดยเฉลี่ยนักเรียนหญิงมีมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยถูกต้องดีมากกว่านักเรียนชาย และวิธีสอนที่ครูใช้

¹ จีรังลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์ "มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษา" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520) (อัครสำเนา)

สำหรับปลูกฝัง และพิจารณาในทัศนคติความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉลี่ยแล้วครูใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง อันดับรองลงมาคือ การสอนโดยให้อภิปรายแสดงความคิดเห็น การใช้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน สอนตามแบบเรียน สอนโดยการตั้งคำถามให้ค้นคว้าหาความรู้ ฝึกทักษะการมีส่วนร่วมวิธีแก้ปัญหา การแสดงบทบาท การสร้างสถานการณ์จำลองตามลำดับ และวิธีสอนที่ใช้บ่อยที่สุดคือ การใช้วิทยากร และการใช้อุปกรณ์การสอน¹

การวิจัยในต่างประเทศ

ในปีพุทธศักราช 2512 มีผู้วิจัยเกี่ยวกับด้านการให้การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี หรือการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองอยู่มาก เช่น

แคโรล ลี อิงเกิลฮาร์ด (Carroll Lee Englehardt) ได้ทำการวิจัยเรื่อง The Common School and the Ideal Citizen-Iowa 1872-1962 ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานและสิ่งตีพิมพ์ของ Iowa Department of Instruction และ Iowa State Teachers Association ตลอดจนบันทึกคำปราศรัย สิ่งพิมพ์ของนักศึกษาแห่งรัฐไอโอวา วารสารของโรงเรียน และแบบเรียนที่ใช้ในไอโอวา ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาแห่งไอโอวา มีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของสังคม ที่จะช่วยถ่ายทอดอุดมคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี มีความเชื่อมั่นในคำสอนของศาสนา และโรงเรียนต้องร่วมมือกับสถาบันอื่น ๆ ในการปรับปรุงสังคม สร้างความก้าวหน้า

¹ วารี แสนสุข "มโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนอาชีวศึกษา" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521) (อัครสำเนา)

ความเช่นระเบียบแก่งคม¹

ในปีเดียวกัน ชาร์ลส์ ตักลาส แครี่ (Charles Douglass Cary) ได้
 ทำการวิจัยเรื่อง " Education for Citizenship in the U.S.S.R. "
 เป็นการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการฝึกอบรมความเป็นพลเมืองให้แก่ชาวชน โดยการจัดการสอนใน
 โรงเรียนของรัสเซีย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาวิธีที่ใช้ในการวิจัยคือ
 การศึกษาวิเคราะห์แบบเรียน วัสดุสิ่งพิมพ์ ที่ได้จากหน่วยงานการศึกษาของรัสเซีย และใช้
 การสังเกตความคิด ความรู้สึกที่เป็นผลมาจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในรัสเซีย 2 เดือน ประ-
 กอบการวิจัยนี้ ผลของการวิจัยพบว่าในการสร้าง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพล-
 เมืองคิยของรัสเซีย พลเมืองจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และจะต้องผูกพันกับรัฐบาล นัก-
 เรียนจะมีความคิดไปในทางที่กำหนด กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กรัฐบาลจึงพยายามมอบกลุ่มเพื่อน
 ให้เป็นไปทางที่กำหนดไว้²

นอกจากนั้นแล้ว เฮนรี จอร์จ เฮเมนเวย์ (Henry George Hemenway)
 ได้ทำการวิจัยเรื่อง " Analysis of Civic Education in American Secondary
 School 1890 - 1961 " การวิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง
 วิชาหน้าที่พลเมืองในอเมริกาาระหว่างปี คศ. 1890 - 1916 ผลการวิจัยพบว่า ก่อน คศ.
 1890 วิชาหน้าที่พลเมืองสอนโดยศึกษาจากแบบเรียนข้อเขียน ในรัฐธรรมนูญมีความสนใจเล็ก

¹Carroll Lee Englehardt "The Common School and the Ideal Citizen:
 Iowa 1876 - 1962 "Dissertation Abstracts International, Vol 30. No.9
 (March, 1967), p3882-A.

²Charles Douglass Cary "Education for Citizenship in the U.S.S.R."
 Dissertation Abstracts International, Vol.30 No. 12 (June, 1970) p.5493-A.

น้อยเกี่ยวกับลักษณะรัฐบาลและพลเมือง ความรู้ได้จากการฝึกท่องจำเท่านั้น ตลอดปี คศ. 1960 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น มีการศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานของรัฐบาลมากขึ้นที่เรียกว่า Civic Government ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวิชาหน้าที่พลเมืองระหว่าง คศ. 1890 - 1916 ขณะเดียวกันวิชาหน้าที่พลเมืองแผนใหม่ที่เรียกว่า Civics ก็เริ่มขึ้น มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาความเป็นพลเมืองดี เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่น รัฐและชาติเน้นในแง่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล ครูที่สอนก็เน้นคุณค่าของวิชาพยายามถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีออกมาในรูปพฤติกรรม ในปี คศ. 1916 การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองแบบใหม่ได้จัดไว้ในหลักสูตรระดับกลางและสูง ในการพัฒนาโปรแกรมใหม่ของวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมระหว่าง คศ. 1890 - 1916 ผู้ที่รับผิดชอบมากที่สุดคือ ผู้เขียนตำราเพราะความไว้วางใจเกือบทั้งหมดขึ้นอยู่กับแบบเรียน แต่ก็มีคณะกรรมการอื่น ๆ ซึ่งได้รับการพิจารณา แต่งตั้งด้วยความเหมาะสมเป็นผู้กำหนดเนื้อหาโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา รวมทั้งวิชาหน้าที่พลเมืองแนวใหม่ด้วย ¹

ในปีพุทธศักราช 2516 อีเลน จอย ชมิค (Ellen Joy Schmik) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A Study of Attitudes Toward Citizenship as Reported by Suburban High School Students " โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจทัศนคติของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่อยู่นอกเมือง เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามไปยังนักเรียนระดับเกรด 9 - 12 ในโรงเรียน 3 แห่ง ที่อยู่นอกเมืองหลวง โดยเน้นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับประชาธิปไตย การเป็นพลเมืองดี ความสนใจทางการเมือง

¹ Henry George Hemenway "An Analysis of Civic Education in America Secondary School 1890 - 1961 Dissertation Abstract International Vol.30 No.9 (March, 1970), p 3635 -A.

ความเชื่อในหลักการของระบอบประชาธิปไตยและความคิดรวบยอด เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนไม่มีทัศนคติที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความคิดรวบยอดทางประชาธิปไตย แม้จะมีพื้นฐานทางเพศ ระดับชั้นหรือประเภทของโรงเรียนมากนัก และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นของนักเรียนกับทัศนคติของพวกเขา ที่มีต่อความคิดรวบยอดเรื่องประชาธิปไตยหรือความเชื่อในหลักการประชาธิปไตย¹

ในปีพุทธศักราช 2518 เดวิด แม็คเกรียร์ ราเธอร์ (David Mc Cleary Rather) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Assessment of Citizenship Development Among Thirteen Year Old Students in Extreme Rural North Mississippi Public School" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาถึงการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ของนักเรียนเกรด 7 อายุ 13 ปี ในโรงเรียนรัฐบาลที่เข้มงวดกวดขัน และมีนักเรียนน้อยกว่า 3,500 คน ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือสุดของรัฐมิสซิสซิปปี ว่าได้พัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายของความเป็นพลเมืองดีโดยสำนักประเมินผลความก้าวหน้าทางการศึกษาแห่งชาติ วิธีดำเนินการวิจัยโดยให้นักเรียนทำแบบสอบและสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีปฏิริยาชอบรับจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี 9 ประการของสำนักประเมินผลความก้าวหน้าทางการศึกษาแห่งชาติ นักเรียนชายมีปฏิริยาชอบรับได้สัดส่วนมากกว่านักเรียนหญิง คือ 19 ต่อ 36 ข้อ ของแบบสอบ นักเรียนผิวขาวมีปฏิริยาชอบรับได้สัดส่วนมากกว่านักเรียนผิวดำ คือ 26 ต่อ 36 นักเรียนโรงเรียนรัฐบาลในภาคเหนือของรัฐมิสซิสซิปปีมีปฏิริยาชอบรับในสัดส่วนมากกว่านักเรียน

¹ Ellen Toy Schmik "A Study of Attitudes Towards Citizenship as Reported by Suburban High School Students," Dissertation Abstracts International, Vol 35 No. 4 (October, 1973) p. 1499 A.

เรียนที่สำนักประเมินผลความก้าวหน้าทางการศึกษาแห่งชาติเลือกมา¹

ในปีพุทธศักราช 2519 แอนน์ เลสลีย์ แอปเปิลตัน (Ann Leslie Appleton) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Citizenship Education and Political Socialization of Filipino School Children in Provincial Setting" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาถึงผลการเรียนเรื่อง ความเป็นพลเมืองดีในระดับประถมศึกษาในเมือง Dumaguete ซึ่งตั้งอยู่ตอนกลางของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนจำนวน 300 คน ซึ่งเรียนอยู่ในเกรด 2, 4 และ 6 ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ผู้วิจัยใช้จุดมุ่งหมายของการศึกษาของชาติในเรื่องเกี่ยวกับเรื่อง ความเป็นพลเมืองดี เป็นหลักเกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถาม และแบบสอบถามมีคำถามปรนัย 36 ข้อ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง ค่านิยมและทัศนคติต่าง ๆ ผลการวิจัยปรากฏว่า หลักสูตรได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดค่านิยม และทัศนคติในทางบวกต่อวัฒนธรรมของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยและหลักสูตรเกี่ยวกับการเรียนเรื่องความเป็นพลเมืองดียังไม่ได้ผลมากนัก และนักเรียนในระดับต้นจะมีทัศนคติตามที่คาดหวังไว้มากกว่านักเรียนเกรด 6 นอกจากนั้นยังพบว่า เพศไม่ได้เป็นปัจจัยที่สร้างความแตกต่างของทัศนคติของนักเรียน แต่ชนิดของโรงเรียนกลับเป็นปัจจัยในการสร้างความแตกต่างของทัศนคติของนักเรียน²

¹ David McCleary Rather "An Assessment of Citizenship Development Among Thirteen Year Old Students in Extreme Rural North Mississippi Public Schools" Dissertation Abstracts International, Vol 36 No. 11 (May 1976) p. 7328-A.

² Ann Leslie Appleton "Citizenship Education and Political Socialization of Filipino School Children in a Provincial Setting" Dissertation Abstracts International, Vol 36 No. 11 (May, 1976) p 6590-A.